

Problematika lektirnog kanona u osnovnoj školi i analiza lektirnog sadržaja u 6. razredu osnovne škole

---

Jelaska, Lovre

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:744098>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2020-10-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

Lovre Jelaska

**PROBLEMATIKA LEKTIRNOG KANONA U
OSNOVNOJ ŠKOLI I ANALIZA LEKTIRNOG
SADRŽAJA U 6. RAZREDU OSNOVNE
ŠKOLE**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA KROATOLOGIJU

LOVRE JELASKA

**PROBLEMATIKA LEKTIRNOG KANONA U
OSNOVNOJ ŠKOLI I ANALIZA LEKTIRNOG
SADRŽAJA U 6. RAZREDU OSNOVNE
ŠKOLE**

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Dubravka Zima

Zagreb, 2019.

Sadržaj:

- 1. Uvod**
- 2. O lektiri**
- 3. Analiza tri obaveznih djela**
- 4. Anketa u školama**
- 5. Zaključak**
- 6. Literatura**

1. UVOD

Lektira je važan dio školovanja i nastave hrvatskoga jezika. Kada se govori o obrazovanju i nastavi, bilo u javnoj raspravi ili privatnoj, lektira je česta tema. Ti se razgovori vode između odraslih osoba: roditelja, profesora, ljudi zaduženih za kurikulum, javnih osoba itd.

Najvažnija skupina vezana uz lektiru, učenici, često nemaju gotovo nikakav utjecaj na to što moraju čitati za školu. Ne sugeriramo da bi učenici sami trebali sastavljati popis lektire, ali u pokušajima da se lektira prilagodi današnjemu djetetu, da se potakne čitanje, da se pročitaju važna kanonska djela, potrebno je znati što učenici misle o djelima koja čitaju, kako utječu na njih, uče li ih čemu i postižu li ta djela svoju svrhu, tj. potiču li učenika na čitanje ili im pak čitanje čine neugodnom obavezom.

Radi prikupljanja stavova učenika, proveo sam anketu u različitim šestim razredima osnovne škole. Htio sam ispitati što učenici misle o lektirama koje čitaju, i općenito o nastavi lektire, te na taj način pokazati da mišljenja učenika trebaju biti uzeta u obzir prilikom odluka vezanih uz nastavu lektire.

Prema dosadašnjemu *Nastavnom planu i programu za osnovnu školu iz 2006. godine* (Vican i Milanović Litre 2006: 42), tri su obavezna djela na popisu lektire za šesti razred osnovne škole: *Priče iz davnine* autorice Ivane Brlić-Mažuranić (osim *Šume Striborove i Regoča* koji su na popisu za četvrti razred), *Mali ratni dnevnik* Stjepana Tomaša, koji se u nekim izdanjima naziva i *Moj tata spava s anđelima*, te *Povjestice* Augusta Šenoa. Ukupno nastavnik/ica bira devet djela, a osim tri obaveznih, preostala bira s popisa izbornih djela. Datuma 29. siječnja 2019. godine objavljena je odluka pod punim nazivom: *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj* (dalje u tekstu Odluka) prema kojoj se čita osam djela od kojih su dva obavezna. Odluka je donesena u sklopu reformi obrazovanja koje provodi Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Na popisu obaveznih djela za 6., 7. i 8. razred prema Odluci, *Priče iz davnine* ostaju kao i u prijašnjemu planu i programu, a *Mali ratni dnevnik* i *Povjestice* se više ne nalaze niti na popisu izbornih djela za cjelovito čitanje ili čitanje ulomaka (Narodne novine 2019).

Ovaj se rad sastoji od tri dijela: u jednomu se govori općenito o lektiri, u drugomu se na temelju stručne literature, rezultata anketa i vlastitih stavova analiziraju tri obavezna lektirna djela u šestome razredu osnovne škole, u trećemu se analiziraju odgovori dobiveni anketom provedenom u šestim razredima osnovnih škola.

U ovom su radu kao ispitanici odabrani učenici šestoga razreda osnovne škole. Anonimnom anketom ispitani su stavovi učenika šest osnovnih škola triju hrvatskih županija o tri obavezne lektire te godine i lektiri općenito. Odabran je šesti razred zbog polja koja pokrivaju tri obavezna lektirna djela: kultura, povijest i politika (djelo *Mali ratni dnevnik* koje samo po sebi ne bi trebalo biti političko, ali zbog društvenih razloga i svoje teme takvim postaje u javnosti oblikovanoj medijima). Kako se na popisu nalazi još dvadeset i četiri izbornih autora od kojih neki imaju i dva djela od kojih se bira jedno, a profesor bira ukupno devet djela, za potrebe ovoga rada nisu se mogla uvrstiti sva djela koja su se obrađivala u šestome razredu kada je svaki razred mogao imati velike razlike u odabranim djelima ovisno o profesoru. K tomu anketa je bila kratka kako ne bi oduzimala previše vremena nastavnicima i učenicima od školskoga sata na kojemu se provodila te da vrijeme potrebno da ju se riješi ne odbije učenike od rješavanja ili navede na nepromišljene odgovore.

2. O LEKTIRI

Lektira je naziv za skup tekstova koje su učenici osnovnih i srednjih škola dužni pročitati (Hrvatski leksikon s.a). Naziv *lektira* dolazi iz francuskoga jezika, dok je *literatura* naziv za skup tekstova koje se čita i kojima se služi u višemu obrazovanju i u znanosti, a dolazi iz latinskoga jezika. Ova je usporedba spomenuta da se pokaže kako se čitanje u sklopu obrazovanja drugačije naziva ovisno o razini obrazovanja jer je potreban naziv za čitanje u sklopu programa nastave osnovnih i srednjih škola, kao što je potreban i naziv za popis tekstova po kojima se uči na fakultetu i kojima se koristi za pisanje na akademskoj razini. Iako je čitanje povezano uz oba pojma i oba su pojma vezana uz obrazovanje, lektira se razlikuje po tome što se odnosi isključivo na književnost, dok su tekstovi kojima se koristi kao literaturom stručnoga karaktera (iako mogu biti i književni). Lektira se razlikuje i od rekreativnoga čitanja književnosti, zbog svojega programa i obaveznosti.

Lektira je važna u obrazovanju, ali i društvu, te kada god se govori o lektirnom kanonu ili promjenama u njemu, pojavljuju se društvene reakcije. Događaji su koji to pokazuju primjerice akcija „STOP neprimjerenosti lektiri“ udruge Grozd (Dnevnik 2019), reakcije na spomenutu *Odluku*

MZOS-a prema kojoj su mnoga djela izostavljena s popisa lektire (Narodne novine 2019), što je navelo mladoga redatelja Lovru Krsnika da čita „izbačene lektire“ na Markovu trgu (Mihic 2019), a također je rezultiralo i peticijom za povratak *Dnevnika Anne Frank* na popis lektira (Lilek 2019). Javne i gorljive rasprave i među intelektualcima, mogle su se primjerice vidjeti u emisiji *Peti dan* koja je emitirana 15. veljače 2019. godine na HRT-u, a emisija se može pogledati na Youtube kanalu PETI DAN (Peti dan 2019).

Osim oko toga koja djela bi trebalo maknuti s popisa lektire; koliko djeca čitaju, što je među ostalim i predmet znanstvenoga istraživanja Sanje Stanić i Leona Jelače u radu *Društveni kontekst čitanja i knjige: mišljenja i stavovi učenika* (Stanić i Jelača 2017), mnogobrojne se rasprave u javnosti često vode i o tome koliko ih nastavnici motiviraju za čitanje, kao što se to može primjerice vidjeti u radu Marka Turka (Turk 2014), koji uzima konkretnoga učenika trećega razreda srednje škole u Rijeci i preko njega upozorava na problem nastave lektire kada, kako to autor navodi, profesorica ne motivira učenike da čitaju. Iako jedan učenik nije dovoljan da pokaže cijelu sliku vezanu uz nastavu lektire u njegovu razredu, niti da objasni razloge zbog kojih profesorica pristupa lektiri onako kako je u radu opisano, taj rad sadrži nešto što često nedostaje u raspravama o lektiri: mišljenje učenika koji je u sklopu svojega obrazovanja dužan čitati lektiru. Po broju ispitanika je spomenuti rad autora S. Stanić i L. Jelače bolji pokazatelj stavova s ukupno 262 ispitanika (Stanić i Jelača 2017).

Može se razumjeti da učenici zbog svoje životne dobi, neposjedovanja potrebnih vještina i općenitoga nedostatka iskustva iz područja književnosti ne mogu određivati koja će se djela uvrstiti u popis lektire i koja djela trebaju čitati, ali oni kao čitatelji tih djela mogu izraziti svoj stav o djelima i samome čitanju jer kao što Milivoj Solar navodi u svojoj *Teoriji književnosti*: „[...] književnost se ostvaruje tek u suradnji autora, djela i publike; [...]“ (Solar 2005: 35). Ova pretpostavka može pomoći u dijagnosticiranju problema te u konačnici dovesti do konstruktivnijega pristupa nastave lektire. Naime, ako se uoče simptomi, što bi u slučaju lektire bilo nezadovoljstvo učenika, roditelja, nedostatak čitanja i drugo, a ne poznaje se uzrok, ispravna rješenja ostaju nepoznata.

Za nastavu lektire profesor je presudan čimbenik postizanja suradnje između učenika, lektire i autora toga teksta – on može uputiti učenike kako pristupiti djelu i predstaviti autora teksta, što učeniku olakšava da sam interpretira poruku ili razumije važnost nekoga djela. Tako

profesor preuzima nadomjesnu ulogu autora kada predstavlja lektiru učenicima, te se u tom kontekstu uspostavlja odnos profesor > lektira > učenik.

Profesor bi trebao poznavati značenje djela da bi ga uopće mogao približiti učenicima, ali ako ga i poznaje, može ga ne znati približiti učenicima. No isto je tako svaki učenik pojedinac koji može i ne mora primiti to značenje iz različitih razloga, kao što je razina čitalačke kompetencije, motivacija i dr.

Ako se u provedbi lektire ne uključe sva tri čimbenika koja prema Solaru tvore književnost: autor, djelo i publika, što se u slučaju nastave lektire ostvaruje kao: profesor, lektira i učenici nastava lektire teško će postići svoj cilj.

Okruženje suvremenog učenika bitno je različito nego li je bilo prije šire upotrebe interneta. Internet predstavlja tehnološku revoluciju 21. stoljeća i može se reći da je promijenio čovjekov život poput parnoga stroja, pisma ili kotača, ako ne i više.

Odnos djece i interneta pobudio je zanimanje brojnih znanstvenika te se prepoznala posebnost mlađih generacija naspram onih starijih. Te se mlađe generacije, odgojno bitno obilježene internetom nazivaju: *net generacije*, *digitalni urođenici*, *generacija Y*, *IM generacija*, *gamer generacija* i sl. (Jones i Shao 2011: 3 prema Nikodem i dr. 2014: 214).

Istraživanje Krunoslava Nikodema, Jasne Kudek Mirošević i Silvije Bunjevac Nikodem pokazalo je da količina vremena provedenoga na internetu utječe na ispunjavanje svakodnevnih obaveza djece u dobi od jedanaest do četrnaest godina, ali da ta povezanost nije jednoznačna i jednostavna, niti izrazito pozitivna ili negativna. (Nikodem i dr. 2014: 229) Autori navode tri moguća čimbenika zabrinutosti roditelja i odraslih oko dječjega korištenja interneta: 1. izrazito brz razvoj i širenje interneta, što smanjuje mogućnost prilagodbe odraslih osoba; 2. izraženi kulturni strah od novoga, potpomognut medijskim posredovanjem; 3. novost izokrenutoga generacijskoga jaza, gdje dječja sposobnost korištenja tehnologije i izbjegavanja upravljanja odraslih nadilazi roditeljske mogućnosti (Livingstone 2011: 359 prema Nikodem i dr. 2014: 231-232).

3. ANALIZA TRI OBAVEZNIH DJELA

U ovome ću dijelu analizirati tri obavezna lektirna djela šestoga razreda vođen navedenom tvrdnjom: „[...] književnost se ostvaruje tek u suradnji autora, djela i publike; [...]“ (Solar 2005: 35). Tako analiza neće biti sveopća o pojedinome i cjelovitome djelu, nego sažeta u tome što ona može pružiti i značiti današnjemu učeniku koji ju čita.

3.1. Priče iz davnine – Ivana Brlić-Mažuranić

Prvo djelo za analizu jedino je djelo koje je ostalo na popisu lektira (i to obaveznih) u osnovnoj školi prema spomenutoj *Odluci*, za razliku od druga dva djela. To govori da je među osobama koje ocjenjuju i biraju lektiru za čitanje sastavljajući popis prepoznata njegova važnost, što ne treba čuditi kada je Ivana Brlić-Mažuranić vrlo cijenjena spisateljica. Zvonimir Diklić opisao ju je na sljedeći način: „Nedvojbeno je: riječ je o piscu antologijskih dometa, ne samo u korpusu hrvatske nego i svjetske književnosti, o piscu koji je dosegnuo razinu klasičnosti i njome se stavio uz bok klasičnim svjetskim dječjim piscima“ (Diklić 1997: 31).

Budući da se *Priče iz davnine* sastoje od šest bajki (zapravo osam, ali *Regoč* i *Šuma Striborova* obrađene su u nižim razredima) koje se u ovome razredu čitaju: *Kako je Potjeh tražio istinu*, *Ribar Palunko i njegova žena*, *Jagor*, *Bratac Jaglenac i sestrice Rutvica*, *Sunce djever i Neva Nevičica* te *Lutonjica Toporko i devet župančića*. U ovome će se radu one samo vrlo općenito analizirati, uzimat će se određeni čimbenici svake bajke. Iako je svaka bajka cjelina za sebe, tema rada nije to djelo u svojoj cjelovitosti, nego to djelo kao lektira.

Većina, 60% učenika, složila se da im se te priče sviđaju, a samo 10% učenika nije. Zanimljivo je da 39% učenika želi zamijeniti *Priče iz davnine* s nekim drugim djelom. Kada se usporedi broj učenika koji bi ga zamijenili (ukupno 75) i skup učenika koji nemaju stav o djelu i kojima se ne sviđa dobijemo približan broj (ukupno 80). Može se zaključiti da bi ispitanici radije čitali neko drugo djelo ako nemaju stav o njemu, iako o samomu djelu nemaju loše mišljenje. Kada se to usporedi s rezultatom prema kojemu se većina ispitanika ne slaže s tvrdnjom da čitaju zato što moraju, a ne zato što žele, može se vidjeti da postoji stanovita razina čitalačke kompetencije i kritičnosti te da ispitanici žele čitati dobru književnost, a ne onu koja ih ostavlja ravnodušnima, ili (razumljivo) onu koja im se ne sviđa.

Što *Priče iz davnine* mogu ponuditi današnjemu djetetu? Lana Molvarec, koja među ostalim razmatra položaj bajke u društvu, poziva se na Jacka Zipesa koji bajku naziva složenim memima (Molvarec 2016: 333). *Mem* je prema Richardu Dawkinsu, koji skovao taj izraz, jedinica kulturne transmisije, odnosno kulturnoga prijenosa. On još i nije dio hrvatskoga rječnik pa ga se češće susreće u engleskome obliku: *meme*. Danas se često ostvaruje putem šaljivih slika koje su izuzetno popularne među djecom, adolescentima i nekim odraslima, koji možda i nisu upoznati s terminom *mema*,

Ako se prihvati Zipesova tvrdnja o bajci kao složenom memu, onda se bajka može raščlaniti na više manjih memova. Do sada su se u proučavanju bajki često proučavali arhetipovi, ali *mem* omogućuje drugačiji pristup proučavanja. Tako na primjer Svarožić iz priče *Kako je Potjeh tražio istinu* kao arhetip preuzima lik božanskoga bića koji ima svoju ulogu unutar priče. Za njegov arhetip nije bitno obilježje njegovoga imena, te je mogao biti i Isus, vilenjak, Odin ili bilo koja druga osoba koja ima ulogu i karakterna obilježja te božanske osobe Svarožića. Ali Svarožić kao *mem* s tim imenom ima jasno kulturno uporište u svojem imenu, te poziva na slavensko božanstvo. Takvim se pristupom neko kulturno obilježje, u ovome slučaju slavenski bog, prenosi i opstaje dio kulture. Analizom lika i priče, te time što je Ivana Brlić Mažuranić hrvatska spisateljica, kršćani mogu poistovjetiti lik Svarožića s likom Isusa upravo zbog arhetipa, a pogotovo kada imaju kršćanske pojave poput crkve i križića u priči *Bratac Jaglenac i sestrica Rutvica*.

Drugi bi primjeri memova bila titula bana kod lika Oleha bana u priči *Sunce djever i Neva Nevičica*, koja je posebnost hrvatske povijesti, izraz *bolan* svojstven Bošnjacima koji se pojavljuje u priči *Jagor*, a s kojim se i hrvatski učenici mogu sretati u svakodnevnome životu, nazivi za konje prema boji krzna: *šarac*, *bijelac*, *vranac* i brojni drugi.

Tim različitim memovima autorica postiže sjedinjenje različitih pojava i čimbenika koji tvore hrvatsku kulturu. Oni, s druge strane, sami po sebi nisu presudni za priču jer bi one bile dobre i s drugim izrazima budući da se niti u jednoj priči ne pojavljuju stvarna mjesta. Mjesta su radnje svake autoričine priče izmišljeni svijet koji nosi obilježja hrvatske kulture, ali je istovremeno opći, što potvrđuje međunarodni uspjeh i brojni prijevodi. Potvrdu za to donosi Zvonimir Diklić:

„Dokaz o umjetničkoj vrijednosti njezina književnog djela, posebice njezinih bajki, jest i golemo zanimanje svjetske književne javnosti za *Priče iz davnine*. Prevedene su najprije na engleski jezik, a potom i na mnoge druge strane jezike (npr. Poljski, švedski, danski, češki, njemački, ruski, talijanski itd.) te odmah prikazane u

mnogim uglednim stranim novinama i revijama uz pohvale i usporedbe s Andersenovim i Grimmovim bajkama, s *Tisuću i jednom noći*, s najljepšim svjetskim narodnim pričama i sl.“ (Diklić, u Brlić-Mažuranić 1997: 30-31).

U bajci *Bratac Jaglenac i sestrice Rutvica* vrlo je važna poruka vjernost i poslušnost majci, koja maloga brata i sestru spašava od svih čudovišta i opasnosti strašne Kitež-planine, iako ne razumiju sve, što se može shvatiti i kao nošenje sa životnim teškoćama.

Ribar Palunko i njegova žena priča je koja za 21. stoljeće šalje pogotovo važnu poruku, a to je da želja za luksuzom i moći lako odvede osobu dalje od obitelji i njenih najmilijih, kao što bi to skoro bilo s Palunkom da nije bilo njegove žene. S druge strane *Lutonjica Toporko i devet župančića* pokazuje dobro i loše, svijeta bogatih i svijeta siromašnih. Toporko se u neimaštini naučio životnim mudrostima, dok su njegova braća župančići dobili obrazovanje i zaštitu od opasnosti. I župan i djed Neumijko kao očinske su figure griješili, iako nisu negativci, a braća su se držala zajedno, iako ih je poslije život odveo drugim putevima.

Jagor je priča o dječaku koji odrasta u disfunkcionalnoj obitelji s jednim roditeljem koji se ne bavi s njime a drugim koji ga namjerno pošalje u opasnost. No uz pomoć vjernih prijatelja uspije se spasiti, gubeći oca koji strada prekasno shativši da je zanemario sina, a maćeha strada u vlastitoj nesreći koju je namjerila Jagoru.

Sunce djever i Neva Nevičica priča je o ljubavi koja govori kako treba slijediti svoje srce i otići za osobom koju se voli, biti uz nju usprkos problemima, kao što je to bila Neva, pa i onda kada se nudi lagodan život umjesto toga, kao što je to Nevi nudila carevna.

I zadnja bajka, možda najnetipičnija od svih u zbirci, *Kako je Potjeh tražio istinu*, priča rijetku priču u kojoj pozitivan lik Potjeh završi tragično, usprkos želji da radi samo dobro: nemajući ništa zlonamjerno u sebi, napravi kobnu grešku. To je priča o tome kako dijete, zbog želje za samostalnošću i spoznajom, prerano napušta roditeljski dom gdje postoje obiteljski problemi. Na kraju i Potjeh i djed stradaju – iako se jednomu bijesu Potjeh uspješno odupirao zbog svoje dobrote. Nakon toga gubitka i njihova odrješenja od demonskih bića bjesova braća koja su postali negativni likovi ponovno postaju pozitivni.

Ivana Brlić-Mažuranić u svojim bajkama uspijeva učeniku ponuditi i zamišljeni svijet, koji je svojim obilježjima blizak njegovoj kulturi, i poslati svezremene poruke o životu.

U anketi radi odabira izbornih djela iz lektire koju je prema podacima mrežne stranice srednja.hr među profesorima provelo Ministarstvo znanosti i obrazovanja *Priče iz davnine* bile su

izbor 22 nastavnika za prva tri razreda osnovne škole, dok su za treći, četvrti i peti razred bile izbor njih 582. Za šesti i više razrede u navedenoj anketi tog djela nema iz razloga koji autoru ovoga rada nije poznat, jer je prema spomenutoj *Odluci* to djelo i dalje na popisu za šesti razred, kao što je bilo i do sada.

Priče iz davnine mogu biti primjer djela jedne cijenjene autorice, koja je napisala priče koje se sviđaju djeci i stotinu godina poslije nastanka. Kao što je rečeno, iako se većini ispitanika sviđaju, njih 39% zamijenilo bi to djelo s nekim drugim, što nije zanemariv postotak, a anketa među profesorima smješta to djelo u niže razrede, pridružujući ih time uz *Regoča* i *Šumu Striborovu*. To pokazuje da bi moguća promjena bila da ovu lektiru učenici čitaju ranije.

3.2. Mali ratni dnevnik – Stjepan Tomaš

Ovo je djelo od tri obavezna u šestome razredu u anketi uvjerljivo najpopularnije. Osim teksta, mogući razlog uspjeha među učenicima može biti što je protagonistkinja njihova vršnjakinja pa su im time i događaji koje proživljava bliži. Radnja je smještena u vrijeme Domovinskoga rata, koji je završio dvanaest godina prije rođenja ispitanih učenika šestoga razreda koji imaju dvanaest godina. Tema je gotovo neizbježna jer je većina Hrvata, a i roditelja tih učenika, proživjela to razdoblje koje je ostavilo veliki utjecaj na hrvatsku povijest i identitet, time i na pojedince i njihove živote.

Za razliku od *Povjestica*, koje također nisu na novomu popisu lektire, za ovo djelo postoji uvid u mogući razlog uklanjanja s popisa. Kako prenosi index.hr u vijesti 25. rujna 2017. (index.hr 2017), Ministarstvo znanosti i obrazovanja to djelo nije uvrstilo na popis lektire, zbog „promicanja ustaštva“. U vijesti od 15. rujna 2018. (Jarić Dauenhauer 2018) spominje se kako se djelo i dalje čita u školama, a tek u *Odluci* objavljenoj krajem siječnja 2019. vidi se da djela više nema na popisu za šesti razred, koja bi trebala stupiti na snagu u školskoj godini 2020./21.

Kada bi djelo zaista promicalo ustaški režim Nezavisne Države Hrvatske, ne bi bilo spora o potrebi uklanjanja toga djela s popisa lektire kao neprimjerenoga i s razlogom bi se moglo pitati zašto je uopće bilo dio popisa lektire, i to kao obaveznoga djela, od 1994. godine do sada.

U obranu svoga djela stao je sam autor Stjepan Tomaš još 2016. nakon, kako sam navodi, brojnih pokušaja micanja tog djela s popisa lektire:

“Već dvadeset godina Slavica Lukić, Heni Erceg, Boris Dežulović, Robert Perišić, „kurikulovci“, Centar za građansku hrabrost i oni njima nalik, progone Mali ratni dnevnik progoneći zapravo istinu o Domovinskom ratu, koju žele zatajiti, zaboraviti, relativizirati, izbrisati iz kolektivnog sjećanja hrvatskog naroda” (Tomaš 2016).

U tekstu objavljenome u Vijencu 26. svibnja 2016. godine, autor gorljivo govori tko je i na koje načine djelovao protiv njegova djela *Mali ratni dnevnik/Moj tata spava s anđelima*. Autor navodi primjere u djelu koji izazivaju negativne reakcije i optužbe za etničke i vjerske netrpeljivosti te pozivanje na mržnju, te zatim na temelju primjera iz svoga djela pokušava pokazati da to nije poruka koju želi poslati.

Budući da autor brani svoje djelo, može ga se prozvati za subjektivnost, ako se ne prihvate njegovi argumenti. Iz tih razloga potrebno je napomenuti da se pojedinim izvađenim primjerima iz djela lako može navesti osobe koja djela nisu čitali da je djelo onakvo kakvo osoba koja ga opisuje na određeni način želi prikazati zbog nedostatka konteksta.

Sličnom površnom analizom djela moglo bi se zaključiti kako autor preko lika Cvijete poziva na netrpeljivosti prema nastavnomu predmetu Povijesti prema sljedećemu ulomku: „Učim povijest, nerado. Ne volim povijest“ (Tomaš 2011: 150). Budući da nema konteksta, broj mogućih tumačenja veoma je širok, pa je tako moguće i naveden zaključak za povijest, kao i zaključak o „veličanju ustaštva“ u izvučenim rečenicama iz djela. Prije konkretnih analiza i zaključaka potrebno je pročitati cijelo djelo, a ne samo njegov dio. Dolaženje do zaključaka u kojima se djelu pripisuju poruke koje nisu jasne iz samoga djela, kao ona o autorovom pozitivnom pogledu na ustaški režim u *Malom ratnom dnevniku*, mogu dolaziti iz različitih čitalačkih kompetencija, prenagljenom sudu koji proizlazi iz nekih osobnih razloga, a mogu biti i ideološki uvjetovane.

Marijana Hameršak (2006) spominje utjecaj ideologije na nastavu lektire. Tako, između ostaloga, spominje i zadatke koje su različiti nastavni planovi imali tijekom godina, a neki su navedeni u (6).

(6)

- 1954. da razvija ljubav prema čovjeku i životu, da razvija altruizam, estetske i etične osjećaje, ljubavi prema domovini i socijalizmu.
- 1984. da uvodi u općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu i izgrađuje marksistički pogled na svijet
- 1991. da razvija ekološku svijest učenika
- 2007. da podupire razvijanje poštovanja prema jeziku hrvatskoga naroda, njegovoj književnosti i kulturi (Hameršak 2006: 104)

Utjecaj ideologije na lektiru ne treba čuditi. I autorica spomenutoga članka navodi „da se književni kanon nikad i nigdje ne javlja kao cjelovit i neosporan popis tekstova koji se obrađuju tijekom školovanja“ (Guillory prema Hameršak 2006: 96), nego da je kanon imaginarni totalitet koji se ustanovljuje popisima tekstova koji se poučavaju u školi (Guillory prema Hameršak 2006: 96-97).

Je li ideologija bila presudna u uklanjanju *Maloga ratnoga dnevnika* iz buduće školske lektire, pitanje je koje je za sada nepoznanica. Ako nije i ako djelo po ocjeni stručnjaka nije problematično po pitanju poruka koje šalje, onda je neobično što jedno od obaveznih djela sada nestaje s popisa. Tim više to čudi s obzirom da se djelo učenicima sviđa, kao što je to anketa provedena u sklopu ovoga rada pokazala.

To djelo govori o djevojčici Cvijeti od 12 odnosno 13 godina, koja u fiktivnom dnevniku bilježi misli i događaje tijekom Domovinskoga rata. Analizu lika Cvijete i djela Dubravka Zima opisuje na sljedeći način:

„Cvijeta je prisiljena neprestano meandrirati između političke, opasne ratne i svoje vlastite djetinje stvarnosti i takva joj je situacija isprva samo teška, a kasnije gotovo neizdrživa. Ipak, Tomaš uspijeva zadržati njen ton na tankoj granici između pretjerane povjerljivosti i očajavanja; ona se uglavnom suzdržava od starmalog kukanja nad vlastitom sudbinom ili ne-dječjeg optuživanja ili proklinjanja neprijatelja koji joj se neprestano nadvija nad život. Mjestimice Tomaš djetetu u usta (odnosno ruku) ipak stavlja i političke napomene, no čini se da pokušava svoju malu junakinju konstantno zadržati na promatračkoj poziciji, ne pušta je da komentira te političke izjave svojih bližnjih i ta je odsutnost djevojčičinog komentara zapravo autorov komentar njene djetinje dobi, ona mnogo toga što zapisuje zapravo ne razumije a autor joj to nerazumijevanje dopušta“ (Zima 2001: 103)

Cvijeta je lik koji današnjemu djetetu može prikazati Domovinski rat, traumatično povijesno razdoblje za Hrvatsku, svijet koji oni mogu razumjeti, očima njihove vršnjakinje koja ima potrebe kao i oni u zemlji gdje i sami žive. Pritom djelo ne pokušava relativizirati rat, izjednačiti agresore i žrtvu, a neizravno poziva na čovječnost kao u sljedećemu primjeru: „Iako nisam majka, i ja se molim Majci Božjoj. Molim se da mi srce ne ispuni mržnja i da ne prezrem dojučerašnje prijatelje i prijateljice druge vjere, da moja ljubav bude veća od zla koje su nam nanijeli njihovi očevi i braća“ (Tomaš 2011: 107-108).

Uklanjanjem ovoga djela s popisa lektire ujedno se miče lektira koja govori o važnom i nedavnom povijesnom razdoblju, koje se svidjelo 84% ispitanih učenika. Društvo treba preispitivati što se čita u procesu obrazovanja, ali potrebna je razumska kritičnost usklađena sa željama i potrebama djece.

3.3. Povjestice – August Šenoa

Zadnje je obavezno djelo u šestome razredu postiglo najmanje uspjeha. Većini se djelo svidjelo, ali tu većina čini tek 46% učenika, dok su ostali ili neutralni ili im se djelo ne sviđa. Većini od 46% učenika također je djelo bilo teško čitati, za razliku od druga dva djela.

Povjestice Augusta Šenoe epske su pjesme nadahnute hrvatskom prošlošću. Neke se od njih se bave povijesnim zbivanjima, ali da je djelo nastalo danas, autor bi ih mogao nazvati *Kulturnice* jer svojim stilom i sadržajem više prenose kulturu nego povijesne događaje. U lektiru nisu uvrštene sve Šenoine povjestice. One koje jesu navest će se u (7) uz vrlo općenit opis radnje.

(7)

Postolar i vrag – Pjesma o postolaru koji vješto izigrava vraga s kojim ima dogovor.

Kameni svatovi – U ovoj pjesmi se govori o neodobravanju sinovljevoa izbora supruge.

Kugina kuća. Pjesma o strahoti kuge, i žrtvi cijeloga sela u zamjenu za sina jedne majke, koji ipak strada.

Gvozdeni div – Kratka pjesma o divu koji strada i potone zbog pohlepe, a zatočena djevojka se spasi.

Anka Neretvanka – Pjesma o sukobu Neretvljana i arapskih gusara, gdje Neretvanka Anka nakon poraza bira smrt umjesto ropstva.

Smrt Petra Svačića – Pjesma o posljednjemu hrvatskome kralju koji strada zbog nesloge, uz prisutnu želju za boljom budućnošću.

Šljivari – Pjesma o Hrvatima koji zaštite i obrane ugarskoga kralja Belu od Tatara, te ih kralj nagradi slobodom.

Prokleta klijet – Pjesma opisuje grubost susjedgradskog velikaša Franje Tahija prema svojim podređenima, te poziva na trajnu negativnu konotaciju prema toj povijesnoj ličnosti.

Vinko Kreljanović – Pjesma o sukobu senjskih uskoka i Mlečana.

Mile Gojславica – Pjesma koja opisuje junakinju koja spašava Poljica od Turaka.

Propast Venecije – Pjesma opisuje propast Mletačke republike, i Hrvate koji dolaze do pravde za povijest punu mletačkoga ugnjetavanja.

Od izabranih su povjestica prve četiri bliže narodnim pričama, dok ostalih sedam imaju povijesnu tematiku, ali čak i one s povijesnom tematikom govore i poruke koje nisu isključivo povijesne.

Stjepko Težak književnost Augusta Šenoe opisuje na sljedeći način: „U danima kada se činilo da Hrvatsku ugrožavaju tuđa presizanja, Šenoa je u svojim povijesnim romanima, pripovijestima i pjesmama oživljavao krvava i tragična događanja iz prošlosti tako da je u svijest čitateljstva prenosio svoju vjeru u bolju budućnost i neuništivost hrvatskoga naroda [...]“ (Težak 2003: 123).

Iako je August Šenoa važan i cijenjen pisac u hrvatskoj književnosti, u *Povjesticama* ne piše dječju književnost. Od izabranih *Povjestica* za lektiru ni u jednoj nema lika djeteta s kojim bi se učenik mogao poistovjetiti. K tomu *Povjestice* pozivaju na domoljublje u okruženju ugroze od tuđih presizanja, kako to opisuje Težak u spomenutom citatu. To se okruženje može pratiti tijekom hrvatske povijesti sve do kraja Domovinskoga rata pa su *Povjestice* u cijelome tome razdoblju bile aktualne. Međutim, današnji učenik ima sreću da ne mora živjeti uz taj osjećaj jer nema prijatnije izvana, što može utjecati na njegov dojam o djelu.

Na učenički dojam o djelu mogao bi utjecati i jezik, a jezik je u *Povjesticama* pun arhaizama te nekih izmjena radi postizanja pjesničkoga ritma, kao u sljedećemu primjeru: „Dobro večē, stari gosō! Već je hora, pusti pos'ō [...]“ (Šenoa 2003: 13). Taj pjesnički stil i arhaizmi mogu biti razlog otežanoga čitanja većine ispitanih učenika.

Iako se djelo svidjelo većini, a i u anketi provedenoj među profesorima za izbor djela za lektiru *Povjestice* su s 496 glasova na 21. mjestu lektira za 6., 7. i 8. razred, postoje temelji da djelo ne bude dio popisa lektire, zbog poteškoća u čitanju, ali i činjenici da se neki od povijesnih događaja nalaze i u drugim lektirama, poput Gundulićevog *Osmana*, Marulićeve *Judite* i drugih. Šenoa kao autor također ostaje dio lektire, ali s djelima *Prijan Lovro* i *Zlatarevo zlato*.

Anketno istraživanje

Anketa koju je autor sam sastavio sastojala se od ukupno 22 tvrdnje obrojčane od 1-22, ali su bile podijeljene u četiri skupine i zbog tema (svako od 3 djela i općenito) i kako bi djelovalo jednostavnije za rješavanje. Za svako od tri navedena djela postavljene su tvrdnje navedene u (1).

- (1)
1. Pročitao/la sam ovu lektiru.
  2. Ovo djelo mi se sviđjelo.
  3. Bilo mi je teško čitati ovo djelo.
  4. Nešto sam naučio/la čitajući ovo djelo.
  5. Radije bih da se ovo djelo zamijeni nekim drugim

Na prvu su tvrdnju ispitanici mogli odgovoriti s DA i NE, dok su za druge tvrdnje imali ponuđene brojeve od 1 do 5 koje su zaokruživali prema tomu koliko se slažu s tvrdnjom, a ponuđen sadržaj uz svaki broj naveden je u (2).

- (2)
- 1 – Nikako se ne slažem.
  - 2 – Donekle se ne slažem.
  - 3 – Niti se slažem, niti se ne slažem.
  - 4 – Donekle se slažem.
  - 5 – Potpuno se slažem.

Nakon što su se tvrdnje navedene u (1) ponovile za svako djelo, uslijedile su tvrdnje koje se odnose općenito na nastavu lektire, navedene u (3) te su se također zaokruživali brojevi kao (2).

- (3)
- Uglavnom sam zadovoljan/a s lektinom koju sam čitao/la u šestom razredu.
  - Više su mi se sviđjele lektire u nižim razredima.
  - Čitam knjige koje nisu dio lektire u slobodno vrijeme.
  - Želio/la bih manje lektire u nastavi hrvatskoga jezika.
  - Volim čitati knjige.
  - Čitam zato što moram, ne zato što želim.
  - Zadovoljan/na sam kako se lektira ocjenjuje.

1.2. Način rada

Učenici VI. razreda iz šest osnovnih škola triju hrvatskih županija ispitani su u zadnjemu mjesecu školske godine 2018./2019. anketom. Škole su odabrane slučajnim odabirom. Anketa je provedena potpuno anonimno, nisu prikupljeni nikakvi osobni podaci o učenicima, a provele su ju profesorice razreda u kojima predaju. Ukupno je prikupljeno i obrađeno **240** anketa, od toga **101** iz triju škola Splitsko-dalmatinske županije, **76** iz dviju škola Grada Zagreba i **63** iz jedne škole Primorsko-goranske županije.

Odgovori svakoga ispitanika upisani su u tablice za svaku školu. Potom je u zajedničku tablicu upisan broj svih pojedinačnih odgovora svih ispitanika. Deskriptivnom statistikom za svaku česticu upitnika, odnosno ankete, izračunat je mod (najveći broj jednakih odgovora po tvrdnji).

Iz prikupljene građe isključeni su odgovori **42** (17,92 %) učenika pa je u konačnici u radu analizirano **198** anketa, od toga **74** iz Splitsko-dalmatinske županije, **71** iz Grada Zagreba i **53** iz Primorsko-goranske županije.

Glavnina je ispitanika isključena zato što nisu pročitali jednu, dvije ili tri obavezna djela. Naime, velik je broj takvih učenika koji nisu pročitali lektire – što su sami naveli zaokruživši *ne* na pitanje jesu li pročitali pojedino djelo – nepročitanim lektirnim djelima ipak zaokruživao brojeve. Pri tomu uglavnom nisu zaokruživali broj 3 (koji bi se mogao protumačiti: kao nemam stava jer nisam pročitao), nego druge brojeve, 1 ili 2 (ako se ne slažu s tvrdnjom) ili 4 ili 5 (ako se slažu). Stoga se takvi učenici ne smatraju vjerodostojnim ispitanicima.

Izuzetak po tome što su ipak uključeni u analizu čine ispitanici jedne škole u kojoj je profesorica navela kako nije obrađivala *Mali ratni dnevnik*, što znači da nečitanje jednoga od tri obavezna lektirna djela nije bio učenički propust (dva su ga učenika iz njezina razreda ipak pročitala), nego da u vrijeme provedbe ankete djelo nije bilo obrađeno. Stoga broj ispitanika za to djelo ima 40 učenika manje, **158** umjesto 198.

Nekoliko je učenika isključeno jer nisu dali ni jedan odgovor za pojedino lektirno djelo čak i kada su naveli da su ga pročitali. No u obradu su uključeni učenici koji tek na poneko pitanje, obično po jedno u kategoriji, nisu dali odgovor (što se u tablicama bilježi znakom 0); kao i učenici koji su na poneko pitanje zaokružili po dva odgovora (a da ni jednu nisu prekržili), što se također bilježilo kao 0.

4. REZULTATI ANKETE

U ovomu će se poglavlju usporediti rezultati provedene ankete među učenicima za svako od tri obavezna lektirna djela i za lektiru općenito. Najprije će se promotriti brojke navedene u tablicama 1 i 2, a potom postotni udio odgovora.

4.1. Rezultati u brojkama

Tablica 1 – Rezultati ankete s označenim modom.

Priče iz davnine	5	4	3	2	1	0
2 Ovo djelo mi se sviđjelo	38	80	60	12	8	0
3 Bilo mi je teško čitati ovo djelo	16	36	37	35	74	0
4 Nešto sam naučio/la čitajući ovo djelo	51	64	38	19	26	0
5 Radije bih da se ovo djelo zamjeni nekim drugim	44	31	37	29	52	5
Mali ratni dnevnik						
7 Ovo djelo mi se sviđjelo	98	34	15	8	3	0
8 Bilo mi je teško čitati ovo djelo	5	16	21	23	91	2
9 Nešto sam naučio/la čitajući ovo djelo	89	37	21	5	6	0
10 Radije bih da se ovo djelo zamjeni nekim drugim	14	8	15	20	100	1
Povjestice						
12 Ovo djelo mi se sviđjelo	32	59	52	30	24	1
13 Bilo mi je teško čitati ovo djelo	53	37	42	27	37	2
14 Nešto sam naučio/la čitajući ovo djelo	37	34	55	27	33	2
15 Radije bih da se ovo djelo zamjeni nekim drugim	51	27	37	28	51	4
Općenito						
16 Uglavnom sam zadovoljan/a s lektinom koju sam čitao/la u šestom razredu	57	80	37	14	10	0
17 Više su mi se sviđjele lektire u nižim razredima	54	30	47	25	41	0
18 Čitam knjige koje nisu dio lektire u slobodno vrijeme	48	34	37	19	57	3
19 Želio/la bih manje lektire u nastavi hrvatskoga jezika	70	26	36	23	40	0
20 Volim čitati knjige	46	45	47	17	42	0
21 Čitam zato što moram, ne zato što želim	47	17	34	23	60	0
22 Zadovoljan/na sam kako se lektira ocjenjuje	103	45	31	4	13	2

Iz tablica se može vidjeti i koliko je odgovora obuhvaćao svaki mod. Naime, treba istaknuti da je različita težina, odnosno obavijesnost moda ako on obuhvaća 80 od 198 ispitanika ili čak 100 od 158 ispitanika nego kada obuhvaća 52 ili 53 od 198 ispitanika, ili pak ima bimodalnu vrijednost pa je po 51 od 198 zaokruženih odgovora 5 i 1.

U tablici 1 su dobiveni su rezultati uvrštenih anketa. Tvrdnje 1, 6 i 11 nisu unesene jer su se odnosila na to jesu li djela pročitani, a učenici koji su zaokružili NE izostavljeni su iz analize.

Iz tablice 1 vidljivo je da se većina učenika donekle slaže (mod 4) s tvrdnjom da su im se *Priče iz davnine* (nadalje skraćeno *Priče*) i *Povjestice* (59/198) svidjele, ali je većina za *Priče* bilo 80/198, a za *Povjestice* 59/198 učenika, dok im se *Mali ratni dnevnik* (nadalje skraćeno *Dnevnik*) daleko najviše svidio jer se najbrojnija većina učenika potpuno slaže s tvrdnjom (mod 5; 98/158).

Za *Priče* i *Dnevnik* većina se učenika nikako ne slaže (oba mod 1) da im je bilo teško čitati (*Priče* 74/198, a *Dnevnik* 91/156), dok se za *Povjestice* većina (53/196) potpuno slaže (mod 5) da su teške za čitanje.

Da su nešto naučili čitajući navedeno djelo, za *Priče* se donekle slaže (mod 4) većina (64/198) učenika, a za *Dnevnik* se potpuno slaže (mod 5) većina (89/158) učenika. *Povjestice* su dobile većinu (55/196) koja se niti slaže niti ne slaže (mod 3).

Za *Priče* se većina nikako ne slaže (mod 1) da bi ih trebalo zamijeniti (52/193), a uvjerljivo se nikako ne slaže većina učenika s navedenom tvrdnjom za *Dnevnik* (100/157). *Povjestice* su podijeljene na jednak broj učenika (51/194) koji se potpuno slažu (mod 5) i nikako se ne slažu da bi ih trebalo zamijeniti (mod 1). Tvrdnje koje se odnose općenito na nastavu lektire dobile su rezultate navedene u (4).

(4)

- Većina je učenika (**mod 4**; 80/198) uglavnom zadovoljna s lektinom u VI. razredu.
- Većini su se učenika (**mod 5**; 54/198) više svidjele lektire koje su čitali u nižim razredima.
- Većina učenika (**mod 1**; 57/195) ne čita knjige koje nisu dio lektire u slobodno vrijeme.
- Većina bi učenika (**mod 5**; 70/198) željela manje lektire u nastavi hrvatskoga jezika.
- Većina se učenika (**mod 3**; 47/198) niti slaže niti ne slaže da vole čitati knjige, s time da su po broju vrlo blizu i oni koji se slažu (**mod 4**; 45/198), potpuno slažu (**mod 5**; 46/198), i nikako ne slažu (**mod 1**; 42/198).
- Većina se učenika (**mod 1**; 60/198) nikako ne slaže s tvrdnjom da čitaju zato što moraju, a ne zato što žele.
- Velika se većina učenika (**mod 5**; 103/198) potpuno slaže da su zadovoljni kako se lektira ocjenjuje.

Budući da brojevi koji su se zaokruživali ne predstavljaju numeričke vrijednosti, nego stavove učenika, rezultati se mogu jednostavnije predstaviti u tri općenitije kategorije. Naime, iako broj 4 i 5 odnosno 1 i 2 predstavljaju različite stupnjeva slaganja odnosno neslaganja, ipak čine kategorije učenika koji se slažu i koji se ne slažu, dok oni koji se niti slažu niti ne slažu čine skupinu učenika koji su ostali neutralni i nisu zauzeli stav o navedenim tvrdnjama. U tablici 2 prikazani su rezultati takve podjele: slažu se (5,4), ne slažu se (1,2) i bez stava (3) i oni daju drugačiju sliku. Uočljivo je da ni po jednoj tvrdnji učenici bez stava ne čine većinu.

Tablica 2 – Rezultati ankete prikazani po kategorijama: slažu se, bez stava i ne slažu se.

Priče iz davnine	Slažu se	Bez stava	Ne slažu se	0
2 Ovo djelo mi se sviđjelo	118	60	20	0
3 Bilo mi je teško čitati ovo djelo	52	37	109	0
4 Nešto sam naučio/la čitajući ovo djelo	115	38	45	0
5 Radije bih da se ovo djelo zamjeni nekim drugim	75	37	81	5
Mali ratni dnevnik				
7 Ovo djelo mi se sviđjelo	132	15	11	0
8 Bilo mi je teško čitati ovo djelo	21	21	114	2
9 Nešto sam naučio/la čitajući ovo djelo	126	21	11	0
10 Radije bih da se ovo djelo zamjeni nekim drugim	22	15	120	1
Povjestice				
12 Ovo djelo mi se sviđjelo	91	52	54	1
13 Bilo mi je teško čitati ovo djelo	90	42	64	2
14 Nešto sam naučio/la čitajući ovo djelo	71	55	60	2
15 Radije bih da se ovo djelo zamjeni nekim drugim	78	37	79	4
Općenito				
16 Uglavnom sam zadovoljan/a s lektinom koju sam čitao/la u šestom razredu	137	37	24	0
17 Više su mi se sviđjele lektire u nižim razredima	84	47	66	0
18 Čitam knjige koje nisu dio lektire u slobodno vrijeme	82	37	76	3
19 Želio/la bih manje lektire u nastavi hrvatskoga jezika	96	36	63	0
20 Volim čitati knjige	91	47	59	0
21 Čitam zato što moram, ne zato što želim	64	34	83	0
22 Zadovoljan/na sam kako se lektira ocjenjuje	148	31	17	2

4.2. Rezultati u postotcima

Kada se podatci iz tablice 2 izraze postotcima, vidi se da se za sva tri djela većina slaže da im se djelo svidjelo, s time da se *Dnevnik* nalazi na prvome mjestu s postotkom od 84% učenika kojima se djelo svidjelo, *Priče* na drugome sa 60% učenika, *Povjestice* na trećemu mjestu s 46% učenika kojima se djelo sviđa.

Da im je bilo teško čitati *Dnevnik* ne slaže se 73% učenika, za *Priče* se ne slaže 55% učenika. Za *Povjestice* se ne slaže da je bilo teško tek 33% učenika, a njih 46% slaže se da su im bile teške za čitanje.

Iz *Dnevnika* je naučilo nešto 80% učenika, a 59% učenika je nešto naučilo čitajući *Priče iz davnine*. Samo 36% učenika je naučilo nešto čitajući *Povjestice* dok ih 30% nije ništa naučilo.

76% učenika ne želi mijenjati *Mali ratni dnevnik* s nekim drugim djelom. *Priče iz davnine* ne želi zamijeniti s drugim djelom 42% učenika dok njih 39% to želi. *Povjestice* su slično podijeljene s 41% učenika koji ne žele mijenjati i 40% onih koji bi ih ipak zamijenili.

Zanimljivo je da su im se većinski sva tri djela svidjela, no *Priče* i *Povjestice* sličan bi udio učenika zamjenjivao drugim djelom i ne bi zamjenjivao. *Povjestice* su većini bile teško čitati ih pa je podijeljenost oko zamjene s drugim djelom razumljivija. Međutim, za *Priče* im većinski nije bilo teško čitati navedeno djelo i slažu se da su nešto iz njega naučili pa je zanimljivo da bi ih ipak zamjenjivali.

Postotni udjeli rezultata općenitih tvrdnja o lektiri navedeni su u (5). Treba napomenuti da zbroj postotaka ne čini 100% nisu navedeni postotci učenika koji nemaju stav oko navedenih tvrdnji, a odgovori koji se nalaze u stupcu s brojem 0 bili su izostavljeni od ukupnoga broja za svaku pojedinu tvrdnju kada se izračunavao postotak (iako su ono bili zbrojeni u ukupni broj učenika koji su zaokružili odgovore).

- (5)
- 69 % učenika slaže se s tvrdnjom da je uglavnom zadovoljno s lektirou u šestom razredu, a 12 % ne.
  - 42 % učenika slaže se s tvrdnjom da su im se više svidjele lektire u nižim razredima, a 33% ne.
  - 42 % učenika slaže se s tvrdnjom da čita knjige koje nisu dio lektire u slobodno vrijeme, a 39 % ne.
  - 48 % učenika slaže se s tvrdnjom da želi manje lektire u nastavi hrvatskoga jezika, a 32 % ne.
  - 46 % učenika slaže se s tvrdnjom voli čitati knjige, a 30 % ne.
  - 32 % učenika slaže se s tvrdnjom da čita zato što mora, ne zato što želi, a njih 42 % ne .
  - 76 % učenika slaže se s tvrdnjom da je zadovoljno načinom ocjenjivanja lektire, a njih 9 % ne.

Kada se uzme u obzir da većina (od 48%) učenika želi manje lektire, može se razumjeti odluka o uklanjanju nekih djela s popisa. S obzirom na rezultate ovoga istraživanja za uklanjanje *Povjestica* moglo bi biti temelja, ali za *Mali ratni dnevnik* ne.

4. ZAKLJUČAK

Prema istraživanju u ovom rad većina učenika zadovoljna je lektinom, čita i u slobodno vrijeme, voli čitati, ne čitaju zato što moraju, nego žele, a posebno su zadovoljni načinom ocjenjivanja. S druge strane, učenici su općenito više voljeli čitati lektirna djela u nižim razredima i željeli bi manje lektire. Pokazalo se i da se većini sviđaju obavezna lektirna djela, da ih smatraju korisnima, no njihovu težinu ocjenjuju različito. O mogućoj zamjeni obaveznih djela drugima imali su podijeljeno mišljenje, no *Mali ratni dnevnik* velika većina ne bi zamijenila, a upravo je on izostavljen iz novoga prijedloga lektire.

Ispitivanje stavova učenika oko tri glavne lektire koje su trebale biti zajedničke svim školama te stavova koji se odnose općenito na lektiru pokazalo je da učenici mogu pokazati kritičnost i svoje stavove o djelima koja su dužni čitati, da imaju raznolike – pozitivne, negativne i neutralne stavove o pojedinim djelima i lektiri općenito, što se pokazuje raznolikim ocjenama uz pojedine tvrdnje u cijeli raspon. Ovo istraživanje pokazuje da postoje temelji za zagovaranje ideje da bi se u stvaranju programa i popisa lektire, osim odgovornih ustanova, profesora i roditelja, trebao pružiti veći prostor mišljenjima učenika kao skupini na koju se lektira najviše odnosi i utječe.

5. LITERATURA

1. (Brlić-Mažuranić 1997): Brlić-Mažuranić, Ivana. 1997. *Izabrana djela*. Zagreb: Matica hrvatska.
2. (Diklić 1997) Diklić, Zvonimir. 1997. Predgovor, *Izabrana djela Ivane Brlić Mažuranić*. Zagreb: Matica hrvatska.
3. (Guillory 1993): Guillory, John. 1993. *Cultural Capital. The Problem of Canon Formation*. Chicago – London: The University of Chicago Press.
4. (Hameršak 2006): Hameršak, Marijana. 2006. Osnovnoškolska lektira između kanona i popisa, institucija i ideologija. *Narodna umjetnost* 43(2), 95-113.
5. (Livingstone 2011): Livingstone, Sonia. 2011. Internet, Children, youth. *The Handbook of Internet Studies*. Oxford: Wiley-Blackwell 348-368.
6. (Molvarec 2016) Molvarec, Lana. 2016. Predodžbe djece i mladih u Pričama iz davnine Ivane Brlić-Mažuranić. *Libri & Liberi* 5(2) 323-340.
7. (Nikodem i dr. 2014): Nikodem, Krunoslav; Jasna Kudek Mirošević; Silvija Bunjevac Nikodem. 2014. Internet i svakodnevne obaveze djece. *Socijalna ekologija* 23(3) 211-236.
8. (Stanić i Jelača 2017): Stanić, Sanja; Leon Jelača. 2017. Društveni kontekst čitanja i knjige: mišljenja i stavovi učenika. *Školski vjesnik* 66(2) 180-199
9. (Šenoa 2003): Šenoa, August. 2003. *Povjestice*. Zagreb: školska knjiga.
10. (Težak 2003): Težak, Stjepko. 2003. Pjesnik hrvatske povijesti. *Povjestice Augusta Šenoa*. Zagreb: Školska knjiga 123-127.
11. (Tomaš 2011): Tomaš, Stjepan. 2011. *Moj tata spava s anđelima (mali ratni dnevnik)*. Zagreb: Mozaik knjiga.
12. (Turk 2014): Turk, Marko. 2014. Predložak za analizu (pedagoškog) problema iz perspektive teorija odgoja: primjer školske lektire. *Školski vjesnik* 63(1-2) 163-180.
13. (Zima 2001): Zima, Dubravka. 2001. Hrvatska dječja književnost o ratu. *Polemos* 4(8), 81-122.
14. (Vican i Milanović Litre 2006): Vican, Dijana; Ivan Milanović Litre, Ur. 2006. *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb: GIPA.

Internetski izvori i mediji:

15. (Dnevnik 2019): <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/grozd-pokrenuo-akciju-stop-neprimjerenoj-lektiri---564801.html> (Zadnji puta pristupljeno 3. rujna 2019.)
16. (Mihić 2019): Mihić, Ines. 2019. <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/mladi-kazalisni-redatelj-odlucio-pokazati-kako-su-neke-lektire-za-djecu-mozda-degradirane-ali-nikad-zaboravljene---550291.html> (Zadnji puta pristupljeno 3. rujna 2019.)
17. (Lilek 2019): Lilek, Mirela. 2019. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/bura-oko-popisa-skolske-lektire-dobila-nastavak-niz-poznatih-potpisalo-peticiju-protiv-odluke-ministarstva-divjak-popustila-provest-cemo-anketu/8377826/> (Zadnji puta pristupljeno 3. rujna 2019.)
18. (Jones i Shao 2011): Jones, Ch., B. Shao. 2011. *The net generation and digital natives: implications for higher education*. York: Higher Education Academy. <http://www.heacademy.ac.uk/> (nepoznat zadnji datum pristupa)
19. [resources/detail/evidencenet/net-generation-and-digital-natives](http://www.heacademy.ac.uk/resources/detail/evidencenet/net-generation-and-digital-natives)
20. (Jutarni 2019): <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/divjak-predstavila-rezultate-ankete-o-lektiri-u-skolama-jezeva-kucica-nije-medu-prvih-10-a-dnevnik-anne-frank-tek-je-7/8782733/> (Zadnji puta pristupljeno 3. rujna 2019.)
21. (Habek 2019): Habek, Iva. 2019. <https://www.srednja.hr/novosti/hrvatska/vise-8-000-profesora-odlucilo-sto-ce-se-citati-lektiri-kontroverzni-naslovi-se-vratili-popis/> (Zadnji puta pristupljeno 3. rujna 2019.)
22. (Index.hr 2017): <https://www.index.hr/vijesti/clanak/s-popisa-lektira-nestao-mali-ratni-dnevnik-roman-u-kojemu-je-za-dom-spremni-pozeljan-pozdrav/996581.aspx> (Zadnji puta pristupljeno 3. rujna 2019.)
23. (Jarić Dauenhauer 2018): Jarić Dauenhauer, Nenad. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/roman-koji-slavi-ustase-je-i-dalje-lektira-u-hrvatskim-skolama/2022927.aspx> (Zadnji puta pristupljeno 3. rujna 2019.)
24. (Peti dan 2019): <https://www.youtube.com/watch?v=4itIm6Z2OA4> (Zadnji puta pristupljeno 3. rujna 2019.)
25. (Narodne novine 2019): https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html (Zadnji puta pristupljeno 3. rujna 2019.)

26. (Tomaš 2016): Tomaš, Stjepan. 2016. <http://www.matica.hr/vijenac/580/tko-ratuje-protiv-malog-ratnog-dnevnika-25695/> (Zadnji puta pristupljeno 3. rujna 2019.)